
PROSTITUCIJA V SLOVENIJI

Akterji, podoba, problemi in odnosi

Iztok Šori

61

IZVLEČEK

Prostitucija je v Sloveniji tako na področju etnologije in antropologije kot sociologije slabo raziskana. Vzroke za to je mogoče iskati tudi v marginaliziranosti in stigmatiziranosti prostitutk, prostitutov in klientov. Pričujoči izsledki so rezultat avtorjevega skoraj enoletnega spremljanja prostitucije v Sloveniji in predvsem informacij, ki so mu jih posredovali njeni akterji: prostitutke, prostitutu in klienti. Avtor na podlagi intervjujev z njimi ter uporabi drugih relevantnih virov nudi vpogled v delovanje posameznih oblik prostitucije v Sloveniji ter v ravnanja, razmišljanja, način življenja in odnose prostitutk, prostitutov in njihovih klientov.

Ključne besede: prostitucija, prostitutke, prostitutu, klienti prostitucije, seksualni objekt, pravno politični pristopi k prostituciji

ABSTRACT

Prostitution is poorly researched in Slovenia in ethnology, anthropology or sociology. The reasons for this condition may be found in the marginalisation and stigmatisation of (female and male) prostitutes and their clients. The findings presented in this article are the result of the author's nearly one-year investigation of prostitution in Slovenia, and in particular the information provided to him by the actors involved in it: prostitutes and their clients. Based on interviews with these actors and the use of other relevant sources, the article provides insight into the operation of individual forms of prostitution in Slovenia and into the behaviour, reflections, ways of living, and attitudes of prostitutes and their clients.

Key words: prostitution, prostitutes, prostitution clients, sexual object, legal and political approaches to prostitution

Raziskovanje skrite populacije

Naj se zdi še tako težko uresničljivo, mora raziskovanje prostitucije vključevati tudi neposredne intervjuje s skrito populacijo prostitutk in prostitutov, kajti le če poznamo njihovo dejansko socialno resničnost, lahko zagotovimo, da bodo spoznanja imela tudi aplikativno vrednost. Kot na dlani je pri tem vprašanje, kako zakonsko urejati to področje, pri čemer bi glavno vodilo moralo biti zaščita seksualnih delavcev

in delavk¹ pred zvodniki in trgovci z ljudmi, ne pa da zakonodajalci tuhtajo, kako kliente in ostalo družbo »zaščititi« pred prostitutkami in prostitutami – nujnim zlom, kot jih radi resignirano označujejo.

Pričujoči izsledki so rezultat skoraj enoletnega spremljanja prostitucije v Sloveniji in predvsem informacij, ki so jih posredovali njeni akterji: prostitutke, prostitutice in klienti. Ob zelo skopi literaturi in virih, ki so o fenomenu prostitucije na razpolago pri nas, sem se nujno moral opirati na izsledke tujih raziskovalcev in raziskovalk², hkrati pa je pomen informacij, ki sem jih neposredno pridobil od akterjev prostitucije v Sloveniji, toliko bolj naraščal. V ta namen sem pripravil vprašalnike (za prostitutke, prostitutice, kliente, predstavnike uradnih institucij in nevladnih organizacij), ki sem jih apliciral kot polstrukturirane intervjuje.

62

Analiziranje prostitucije že samo po sebi trči ob stalno nadaljevanje spektra spolne nepravilnosti v patriarhalnih družbah in našo pogosto shizofreno – delno spoznano, delno tabuizirano – strast za seks, kar je kombinacija, ki vzbuja visoko konfliktno in neharmonične reakcije (Chanher 1998: 176). Največja težava pri proučevanju skupin, ki prakticirajo visoko rizična obnašanja, kamor izmed mojih respondentov sodijo predvsem prostitutke in prostitutice, vendar deloma tudi klienti, pa je pomanjkanje informacij; prav zato je priporočljiv razvoj lastnih metod (Boulton 1994: 7). Ali bolje rečeno kombiniranje najrazličnejših pristopov, ki vodijo do uresničitve raziskovalnih ciljev – v tem primeru kompleksne etnološke in sociološke raziskave prostitucije v Sloveniji.

Še tako dober koncept pa včasih porušijo ali oplemenitijo sprotna odkritja, kot denimo, da se tudi prostitucija oziroma navezovanje kontaktov s klienti, seli na internet. Svetovni splet igra podobno pomembno vlogo pri preoblikovanju tehnik komuniciranja med klienti in prostitutkami oziroma prostitutami, kot jo je imela uveljavitev mobilne telefonije sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja. Prostitutke in prostitutice oglašujejo po straneh namenjenih zmenkom, najti je mogoče tudi njihove predstavitve, še posebej pa cvetijo forumi, na katerih informacije in izkušnje izmenjujejo klienti (eden svetovno najbolj znanih je World sex guide). Tudi klepetalnice so dobra možnost za vzpostavljanje stikov z bodočimi strankami, saj se ženska (ali moški) pomenkuje z različnimi sogovorniki in ko kdo predlaga zmenek, privoli, vendar za določeno »protiuslugo«. Metoda naj bi bila kar uspešna, saj takšno navezovanje stikov nudi ne le določeno stopnjo anonimnosti, ampak pri tem načinu postanejo klienti tudi osebe, ki to niso v naprej načrtovale.

¹ Seksualno delo (ang. »sex work«) je splošen termin za komercialne seksualne usluge, predstave ali produkte v zameno za materialno kompenzacijo. V to obliko dela sodijo pornografija, striptiz, »lap dance« (vrsta erotičnega plesa, kjer ima plesalec/plesalka neposreden telesni stik s klientom ali klientko), telefonski seks in prostitucija. V sodobnem času so te oblike dela dobile značaj prave seksualne industrije (Weitzer 2000: 3).

² Po sicer nekoliko zastarelem pregledu je bilo leta 1977 izmed 5491 del, ki so se ukvarjala s temo prostitucije, le 152 (2,77 %) antropoloških in 473 (8,61 %) socioloških (po Radulovič 1986: 66). V zadnjih desetletjih se je situacija nekoliko izboljšala, vendar so nekateri aspekti prostitucije še posebej slabo raziskani, kot denimo transvestitska, otroška, sadomazohistična prostitucija, klienti prostitucije ter vloga policije in njen odnos do prostitucije.

Prav (nemalokrat varljivi) anonimnosti, ki naj bi jo nudilo komuniciranje preko interneta, pripisujem tudi uspehe pri pridobivanju sogovornikov in sogovornic, ki so bili pripravljeni posredovati informacije in svoje izkušnje iz sveta prostitucije. Pri pisanju elektronskih pisem oziroma prošenj sem pričakovano doživel več zavrnitev kot pripravljenosti za sodelovanje, pa vendar – nekaj informatorjev in informatork je le bilo pripravljenih odgovarjati na vprašalnike. Tudi sam sem oddal nekaj oglasov, kjer sem zapisal, kaj počnem, in prosil ljudi za pomoč. Naletel sem na presenetljiv odziv klientov, čeprav sem že mislil, da bo navezovanje stikov z njimi še bolj nemogoče kot s prostitutkami in prostitutami. Pri slednjih lahko vsaj odpreš katerega izmed tiskanih oglasnikov – v najbolj znanem sem v posamezni številki naštel tudi po 400 oglasov, ki ponujajo plačljive spolne usluge – in jih pokličeš na mobilno številko. A ob telefoniranju sem ugotovil, da je bila večina številk nedosegljiva, tako da se je na telefon javilo zelo malo prostitutk in prostitutov, ki pa večinoma niso bili pripravljeni na razgovor, tako da razen krajših pogovorov iz tega vira ni bilo pomembnejših informacij. Vsekakor pa sem štirim prostitutkam in sedmim klientom, ki so se bili pripravljeni srečati z menoj, se pogovoriti po telefonu ali informacije podati v pisni obliki, obljudil strogo diskretnost in anonimnost.

A za celovito in objektivno podobo prostitucije v Sloveniji samo pričevanja prostitutk (žal nisem uspel k sodelovanju pridobiti nobenega prostituta) in klientov, ne bi bila dovolj. Tako sem informacije črpal tudi iz številnih drugih virov: v izredno veliko pomoč so bili podatki in izkušnje Društva Ključ – Centra za boj proti trgovini z ljudmi, edine nevladne organizacije pri nas, ki nudi konkretno pomoč žrtvam trgovine z ljudmi; pa informacije berlinskega društva Hydra, ki že več kot dvajset let vodi svetovalnico in srečevalnico za prostitutke; dragocen in odkrit razgovor na Upravi kriminalistične policije; obrnil sem se tudi na Zavod za zaposlovanje, ki izdaja tujkam zaposlenim v nočnih lokalih delovna dovoljenja za poklic barske plesalke; nekaj informacij so mi posredovali tudi z Inštituta za varovanje zdravja Republike Slovenije in Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo.

Prostitucija in njene oblike v Sloveniji

Ker večina nočnih lokalov deluje zunaj mest, prostitucija v Sloveniji ni več tako značilen urbani pojav, kot je bila v preteklosti, temveč je razpršena na makro nivoju države, kakor tudi mikro nivoju mest. Je dobro organizirana in skoraj izključno »indoor« (se torej ne dogaja na ulici) ter prav zato dobro skrita očem javnosti, s tem pa tudi ne sproža večjih konfliktov v okolici. Prevladuje ženska heteroseksualna prostitucija. Kot ocenjujejo slovenska policija³ in sodelavci društva Ključ, je po številu oseb, ki prodajajo spolne usluge, največ stanovanjske prostitucije, sledi prostitucija po nočnih lokalih, medtem ko ostale oblike zavzemajo majhne deleže.

Če upoštevamo ugled, stil, način in okolje dela, zaslužek, vloženi kapital, stopnjo zaščite in izpostavljenost nasilju in kriminalu, lahko govorimo o različnih nivojih prostitucije; ulična ob teh kriterijih tako med prostitutkami in prostitutami kakor med

³ Informacije v imenu policije so posredovali na Upravi kriminalistične policije.

strankami in v javnosti velja za stratifikacijsko dno sveta prostitucije. Je namreč najbolj izpostavljena nasilju, različnim vrstam kriminala in preganjanju policije. Ker je najbolj opazna, doživlja tudi največ nasprotovanja. Višje ko gremo po tej stratifikacijski skali, več je vloženega kapitala, značilna je večja stopnja organiziranosti (oseba, ki se prostituira, običajno ne more delovati sama) in trženja, obenem so višji tudi zaslužki. Hkrati je značilno, da je sama vertikalna gibljivost med posameznimi oblikami prostitucije zelo majhna. Za primer: oseba, ki je začela na ulici, ima zelo majhne možnosti, da kasneje dela kot visoko plačana spremljevalka oziroma spremljevalec, veliko bolj verjetno je, da se zgodi prav obratno (po Weitzer 2000).

64 Po kraju pridobivanja strank oziroma opravljanju same dejavnosti sem v Sloveniji detektiral osem različnih vrst prostitucije. To so: ulična, stanovanjska prostitucija, prostitucija po nočnih lokalih, masažnih salonih, hotelska prostitucija, bordeli, agencijska ponudba in prostitucija znotraj spremljevalnih uslug.⁴

Ulična prostitucija

O tej obliki prostitucije govorimo, ko prostitutke in prostitutki stojijo na prostem (ulica, cesta) in čakajo na stranke; spolni akt se odvija v avtomobilu, sobi, lahko tudi v naravi. Finančni vložki pri tej obliki prostitucije so minimalni, saj ni na primer stroškov za oglaševanje. Delovni čas variira, varnostni riziko je visok zaradi strank, konkurenčnih prostitutk/prostitutov in zvodnikov. Higienski pogoji so zelo slabi, delovno mesto pogosto v manj osvetljenih in nevarnih predelih mest. Ulična prostitucija obstaja v Sloveniji sezonsko na Primorskem in Goriškem, kjer jo lokalno prebivalstvo povsem ignorira. Nevladna organizacija Komite za državljanske pravice prostitutk (Comitato per i Diritti Civili dell'Prostitute) iz italijanskega Pordenoneja je leta 2002 izvedla »street work« tudi med uličnimi prostitutkami na slovenski strani meje in jim delila kondome ter informativni material.

Medtem ko se v zahodni Evropi in tudi v naši državi uveljavlja trend, da se prostitucija umika z ulic ali vsaj na organizirane predele posebej namenjene ulični prostituciji, so tendence ponekod drugod po svetu (predvsem zaradi gospodarskih in ekonomskih kriz) obratne. Med Teplicami in nemško-češkimi mejnim prehodom Zinnwald je tako po letu 1990 »spontano« nastala najdaljša cesta z ulično prostitucijo v Evropi, kjer na odseku 35 kilometrov na kliente čaka tudi do 500 prostitutk, večinoma žrtev trgovine z ljudmi (Popov 2002: 23).

Stanovanjska prostitucija

Pri tej obliki ena ali več oseb nudi seksualne usluge v privatnem stanovanju. V stroške je lahko všteto oglaševanje, vendar ima ta oblika za prostitutke in prostitute to prednost, da lahko opravljajo svoje delo tudi na domu. Občutek varnosti je večji kot pri uličnem prostituiranju, boljši so tudi higieni in zdravstveni pogoji. Konkurenca pri tej obliki je v Sloveniji velika, večinsko pa velja, da imajo spolne usluge znotraj nje najnižjo ceno. To ne preseneča, saj je vanjo vključeno največje

⁴ Ang. »escort services«.

število prostitutk in prostitutov, kar se da razložiti z nezapletenim navezovanjem stikov s strankami. To dobro ponazarja naslednja izjava, ki jo je izrekla prostitutka iz štajerskega dela Slovenije:

»O tem sem se najprej pogovarjala s kolegico. Čez čas sem se odločila, malo naštudirala oglase, si nabavila nov mobilni telefon in potem še sama oddala oglas.«

Ker moški in ženske objavljajo oglase v katerih napišejo svojo mobilno telefonsko številko, preko katere se klienti nato dogovorijo za srečanje, se jih je v pogovornem jeziku prijel vzdevek »mobi prostitutke/prostitutiti«.

Tako je svoje izkušnje s stanovanjskimi prostitutkami povzel sedemintridesetletnik z visoko izobrazbo iz Ljubljane, ki je zase dejal, da je prej poznavalec prostitucije kot klient in že dlje časa sledi dogajanju na tem področju:

»Večina jih dela v najetih stanovanjih v parih, vsaka v eni sobi v na primer dvosobnem stanovanju. Nekatere imajo tudi fante oziroma zvodnike, ki jih ponavadi ne srečaš – včasih so hkrati s tabo tudi v stanovanju, ni pa nujno. Stanovanja, v katerih delajo, so lahko prave luknje, kot prazna soba z jogijem na tleh, ali kar solidno opremljena in so raztresena po celem mestu. V veliki večini so Slovenke, najdejo pa se vmes tudi Hrvatice, Bosanke, Moldavke in kakšna Ukrajinka.«

Stanovanjska prostitucija je po opažanjih sodelavcev društva Ključ – Centra za boj proti trgovini z ljudmi vedno bolj v rokah organiziranega kriminala, saj si v zadnjih letih zvodniki »razdeljujejo trg«. S problemi zvodništva se v naši državi sicer srečujemo pri vseh oblikah prostitucije, nasploh je po mnenju policije v prostituciji malo primerov, v katere ne bi bili vpleteni posredniki. Tudi pri policiji opažajo, da so pri spravljanju v suženjsko razmerje in zvodništvu prejšnja leta največ obravnavali nočne lokale, sedaj se ta kriminalna dejavnost seli tudi v stanovanja. Predstava o neodvisnih prostitutkah, ki se preko mobilnih telefonov dogovarjajo s strankami in v svojih stanovanjih služijo denar le zase, je velikokrat bolj iluzija kot resničnost. Pri Ključu prejemajo vse več klicev obupanih žensk, ki so jih pod pretvezo, da so klienti, obiskali zvodniki in jih skušajo z grožnjami, fizičnim nasiljem in posiljevanjem prisiliti, da bi delale zanje.

Izmed vseh sogovornic in sogovornikov je bila o problemih zvodništva konkretne informacije pripravljena posredovati le študentka, ki je bila v času raziskovanja tik pred zaključkom študija, se znašla v manjših denarnih težavah ter se zato lotila prostitucije.

»Neka mlada stranka mi je povedala, da imajo ta dekleta skoraj vse zvodnike. Če ne že, ko se prostitucije lotijo, jih slej ko prej najdejo. Veljal naj bi dogovor, da so prve tri stranke na dan od zvodnika, ostalo ga ne briga.«

To dekle je oglaševalo na internetnih straneh, kar naj bi ji nudilo več varnosti, še posebej, ker je vzpostavila tudi nekatere druge varnostne mehanizme. Z vsakim klientom je imela najprej stik preko elektronske pošte in telefona in se nato sestala z njim na kavi. Če sta bila oba zadovoljna, sta se dogovorila za srečanje, ki ni bilo nikoli v kraju, kjer stanuje:

»Slej ko prej te kdo opazi. Greva na »službeno potovanje«, npr. na Bled ali v Portorož, kjer greva na kosilo ali večerjo, včasih sledi obisk savne ali hotela. Najnižje, kar sem računala, je bilo 25 tisoč tolarjev, ko je šlo pač za čisto klasiko, samo seks. Trajalo ni več kot uro in pol. Sicer pa recimo od 30 tisoč do 50 tisoč tolarjev za celo druženje, skupaj s kosilom in vsem ostalim, kar traja recimo tri ure.«

Masažni saloni

66

Tudi ponujanje spolnih uslug po masažnih salonih nudi zaposlenim določeno varnost, saj ne delajo sami, običajno so tudi higienske razmere zadovoljive, kajti največkrat delujejo uradno, pod pretvezo nudenja običajne ali erotične masaže, zato jih nadzoruje tudi inšpekcija. Masažni saloni s ponudbo prostitucije so na veliko cveteli v prvi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja ne le v Sloveniji, ampak tudi po drugih državah. Denimo na Norveškem, kot je v svoji študiji ugotavljala May - Len Skilbrei. Ko so se na Norveškem pričeli masažni saloni vedno bolj širiti, je to nekaj aktivistov tako razburilo, da so se pričeli aktivno boriti proti njim in jih tudi fizično uničevati (Skilbrei 2001).

Kmalu po osamosvojitvi Slovenije so pričeli masažne salone za krinko prostitucije uporabljati različni ljudje. Pred obtožbami o zvodništvu in posredovanju pri prostituciji so se in se organizatorji še danes ščitijo predvsem s tem, da delavkam in delavcem priskrbijo potrdila o opravljenem tečaju masaže. Lahko namreč govorimo o meji med navadno in erotično masažo, vendar imamo opraviti z nevidno mejo med erotično masažo in spolnim odnosom (Vidnjevič 1997).

Privlačnost masažnih salonov je upadla z uveljavljanjem mobilne telefonije in selitvijo prostitucije v stanovanja, kjer nekatere prostitutke in prostituti masažo še vedno nudijo, vendar kot dodatno storitev.

Hotelska prostitucija

Hotelsko okolje nudi več varnosti kot do sedaj omenjeni prostori že zaradi prisotnih gostov in osebja. Prostitucija naj bi bila prisotna praktično po vseh slovenskih hotelih; Bojan Cvelfar omenja, da je bilo tako že na začetku 20. stoletja (Cvelfar 1994). Ta prostitucija srednjega nivoja je dobro organizirana, pri čemer velikokrat sodelujejo zaposleni v hotelu, ki pomagajo pri organizaciji, navezovanju kontaktov in pobirajo deleže zaslužka. Kategorija hotela naj bi pričala tudi o nivoju prostitutke, ki tam dela. Da so zaposleni opremljeni vsaj z dobrimi informacijami, je potrdil tudi eden od klientov:

»Lani poleti sem se na slovenski obali pogovarjal tudi z receptorjem enega od portoroških hotelov. Točno mi je našteval, v katerih lokalih se kaj dobi, je pa tam poleti oziroma večino leta problem inflacija Italijanov, kar cene še dodatno dvigne.«

Ob hotelski je tako treba nujno omeniti še turistično prostitucijo, ko se številne prostitutke in prostituti sezonsko selijo proti turističnim središčem z namenom prodaje spolnih uslug. Število prostitutk in prostitutov v posameznih krajih se poveča tudi z obiskom tujih vojakov (npr. v Kopru ob obisku vojaških ladij) ali ob

večjih prireditvah (Celjski sejem ipd.), so me opozorili na Upravi kriminalistične policije.

Med raziskovanjem sem naletel na zelo zaskrbljujoče stanje v enem izmed poceni ljubljanskih hotelov, kjer dela okrog 30 prostitutk. Vendar ne v okviru klasične hotelske prostitucije, pri kateri ženske običajno zapeljujejo tam nastanjene goste, saj prostitutke, ki delujejo v tem hotelu, objavljajo oglase in se dogovarjajo za sestanke preko mobilnih telefonov in v sobah praktično živijo. Po pričevanju privlačne štiriindvajsetletne Čehinje, ki sem jo intervjujal v omenjenem hotelu, je večina (25) prostitutk odvisnih od trdih drog, sklepam pa tudi, da so pod nadzorom zvodnikov. Ti so očitno izredno kruti. Ena izmed žensk ima na rokah številne brazgotine povzročene s cigaretinimi ogorki, »on«, kot imenuje svojega zvodnika, jo nadzoruje tudi tako, da mu mora kazati uporabljene kondome.

67

Po vsem videnem in slišnem ni čudno, da se je moja sogovornica potožila, da klienti pogosto, ko se z njo dogovarjajo po telefonu, odložijo slušalko takoj, ko jim pove, v kateri hotel morajo priti, ali jo neposredno povprašajo, če se drogira. Takšne reakcije so jo jezile tudi zato, ker se je od odvisnic distancirala in je bila zaradi slabega slovesa hotela ob del zaslužka. Okolje je za kliente namreč vsaj tako pomembno kot sam videz prostitutke. Zato prostitutke in prostitutki intenzivno skrbijo za ambient, v katerem nudijo seksualne usluge. Za primer: hotelska soba moje sogovornice z dvema posteljama, omaro, mizo in stolom je bila v bistvu zelo preprosta, a čista. K bivališču sodi tudi tuš, kjer se mora vsak klient pred spolnim odnosom stuširati in so mu zato na voljo tudi sveže brisače.

Bordeli

Ženske in moški ponujajo svoje usluge v hišah in stanovanjih, kjer dela več seksualnih delavcev hkrati, zato je občutek varnosti večji. Običajno je to tudi priložnost za stike z velikim številom strank, vendar je tudi konkurenca velika. Stroški, ki jih ženskam nalagajo za delovanje znotraj bordela, lahko zajemajo vse, od nočitve do pijače, oblek, kondomov, uporabe posteljnine, brisač in higienskih pripomočkov. Bordelov v Sloveniji uradno od leta 1934 nimamo več (razen kratkega obdobja med drugo svetovno vojno), vendar, kot so me opozorili nekateri klienti, neke vrste ilegalni bordeli delujejo po različnih stanovanjih, kjer dela več oseb skupaj, podobno funkcijo imajo nekateri masažni saloni in nekateri nočni lokali ter hoteli.

Prostitucija po nočnih lokalih

Gostje v nočnih lokalih iščejo erotični ambient in včasih tudi seksualne usluge. Za prostitutke je tukaj zaradi prisotnosti drugih ljudi občutek varnosti večji. Delovni čas je stalen, a običajno v nočnih urah. Slabe strani so tudi vsakodnevno konzumiranje alkoholnih pijač in le malo možnosti za umik v zasebno sfero, saj morajo zaposlene običajno živeti v stanovanju ali hiši, ki ju nadzoruje lastnik lokala.

Trenutno je v Sloveniji med 50 in 70 nočnih lokalov, v mnogih izmed njih je možno za plačilo dobiti tudi seksualne usluge. Načini, kako priti do njih, so

različni. V večini primerov je treba najprej plačati vstopnino, nato skorajda obvezno popiti kakšno drago pijačo (znani so primeri, ko je cena za steklenico šampanjca zaradi lažjega obračunavanja znašala toliko kot seks s prostitutko), če gostu dela družbo katera izmed prisotnih žensk, je treba plačati pijačo tudi zanjo (od posamezne pijače nato ona dobi 15– do 20–odstotni delež vrednosti), posebej se plačujejo tudi naročeni striptizi.

68 — Ponekod spolnih uslug ni mogoče dobiti, se je pa včasih mogoče s plesalkami dogovoriti zunaj lokala ali zunaj delovnega časa. Takrat srečanje poteka bolj na ravni zmenka, kjer ženska običajno pričakuje, da jo bo novi znanec razvajal z različnimi darili, večerjami, obiski savn in podobno. Seks ni nujno vključen, vendar se je pogosto zanj mogoče dogovoriti; ženske pa pri odločitvi gledajo tudi na to, koliko jim je posamezen gost simpatičen. Spet v drugih nočnih lokalih je mogoče spolne usluge dobiti brez posebnih postopkov ali preživeti z žensko celo noč.

»Če izgledaš solidna stranka, se ni težko dogovoriti za spremstvo za celo noč: plačaš keš, nobenih vprašanj, identifikacije – recimo zaradi varnostnih razlogov – jo odpelješ in pripelješ naslednji dan nazaj. Cena: 40.000 do 50.000 tolarjev.«

Po lokalih so zaposlene predvsem tujke, po podatkih Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije izdajo tujkam vsako leto okrog 800 delovnih dovoljenj za poklic barske plesalke. Večina plesalk po nočnih lokalih je torej registriranih, zaposlenih in zavarovanih po veljavni zakonodaji. Toda trgovina z ljudmi je prav na tem področju zaskrbljujoč pojav. V Društvu Ključ na podlagi svojih izkušenj menijo, da je večina lastnikov nočnih lokalov v Sloveniji vpletenih v organiziran kriminal. Najemniki nočnih lokalov imajo namreč zelo dobro organizirano mrežo sodelavcev: nekdo novači dekleta na vzhodu, drugi jih pripelje sem, tretji priskrbi papirje, četrti sili v prostitucijo ... Če torej policija prime le enega člana iz te kriminalne združbe, ne naredi nič. Kljub temu bi bilo krivično trditi, da so vse ženske, ki delajo po nočnih lokalih v Sloveniji, tukaj prisilno (ali da se prostituirajo). Nekatere tudi vnaprej vedo, kaj bodo morale početi, vendar pa ne vedo, v kakšnih okoliščinah, pod kakšnimi pritiski in za kakšno plačilo, so še povedali pri Ključu in opozorili, da lastniki nočnih lokalov pri njih zaposlene ženske izmenjujejo tudi med seboj.

Večina klientov, s katerimi sem govoril, je bila z obiski v nočnih lokalih zadovoljna:

»V Sloveniji je kar nekaj nočnih klubov, zanimivo, Ljubljana je glede tega precej pusta. Bil sem v treh takih klubih na Štajerskem, v njih je bilo takole med 4 in 18 punc. V te klube sem večinoma vstopal solidno oblečen in kmalu nato dobil družbo. Če mi punca ni bila všeč, sem se ji zahvalil kar na začetku in ji rekel, da bi za družbo raje imel katero njenih kolegic. Večinoma sem naročil steklenico penine, kar je skoraj obvezno. S tem dobiš nekaj časa za pogovor oziroma dogovor. Nikoli nisem neposredno rinil vanje, sploh ne s spraševanjem po cenah. Taktika je običajno rodila sadove – kmalu sem bil deležen raznih komplimentov in namigov k temu, da bi se bolje spoznala. To boljše spoznavanje je nato potekalo bodisi v prostorih, kjer punce sicer prebivajo, spijo, ali v hotelski sobi, če je bil klub v hotelu. Občutek je

bil boljši kot pri njihovih mobi kolegicah iz več razlogov: punco si nekako izbereš izmed več drugih, počasno spoznavanje vzpodbuja željo po seksu in ni občutka, da bi bila zadeva čisto mehanična, ženske so precej bolj prijazne od Slovenk v tem poslu in nekatere tudi izobražene, tako da je bil pogovor z njimi prijeten. Seks tudi – precej boljši od tistega z mobi deklicami.«

Agencijska ponudba

S posredovanjem stikov za namene prostitucije se ukvarja kar nekaj agencij, ki po večini oglašujejo v istih medijih kot stanovanjske prostitutke in prostituti. Veliko jih je nastalo v začetku devetdesetih, ponoven razmah pa doživljajo v zadnjih letih in se skrivajo za ženitnimi posredovalnicami oziroma lastniki trdijo, da ponujajo le zasebne zmenke. Po lastnih izkušnjah sodeč je z njimi zelo težko vzpostaviti stik ali pridobiti kakršnokoli konkretnjšo informacijo, saj vzpostavljajo številne zaščitne mehanizme, da jih policija ne bi mogla obtožiti posredovanja pri prostituciji ali zvodništva; iz oglasov sodeč pa imajo v svoji ponudbi vse, kar bi si eventualna klientela utegnila zaželeli.

Agencije imajo v svoji ponudbi tudi študentke kot »vikend pakete«. Študentka v kakšnem hotelu preživi s stranko konec tedna in s tem prisluži do 200 tisoč tolarjev. Gre le za občasno ukvarjanje s prostitucijo, od ženske se lahko pričakuje, da se mora na srečanje tudi pripraviti, zato ji priskrbijo ustrezne informacije, da lahko polno sodeluje v pogovorih z bodočo stranko ali njenimi znanci, poslovnimi partnerji in podobno (Popov 1999). Tako že lahko govorimo o spremljevalnih servisih.

Spremljevalni servisi

Pri spremljevalkah in spremljevalcih oziroma »escortu« govorimo o prostituciji najvišjega nivoja, kjer so zaslužki največji, ni pa nujno, da so le v gotovini, ampak so to lahko tudi številna darila in druge usluge. Ta oblika se odvija v popolni tajnosti, pogosto imajo telefonsko številko prostituta ali prostitutke le izbrani in ni nikjer oglaševana. Največkrat so klienti zaprt, stalen krog ljudi ali tudi samo en sam moški oziroma ženska. Ta oblika prostitucije naj ne bi bila v stiku z nasilnim kriminalom.

Ker velja pri prostituciji tudi razmerje več plačaš, več dobiš, stranke od žensk/moških na poziv pričakujejo več intimnosti. Zato le-ti prodajajo iluzijo: klient in prostitut/prostitutka se tako rekoč sporazumeta, da se bo on/ona pretvarjal/a, da je njegova/njena skrb in seksualna privlačnost za stranko resnična (Lever, Dolnick 2000). Izmed vseh oblik prostitucije se prav pri tej lahko še najbolj verjetno zgodi, da se v takšnem odnosu res vzpostavi obojestransko zaupanje in prevladajo pristna čustva.

Eden od klientov je povedal, da »je uspel priti« tudi do izkušenj z eno izmed boljše plačanih prostitutk, ki jo je sam uvrstil med spremljevalke:

»Spoznati se jih da v kakem boljšem lokalu v Ljubljani ali pa recimo prek kakega oglasa na netu. Sam sem tako spoznal eno iz Ljubljane – z redno, kar

dobro plačano službo, dohodek vsaj 200.000, okoli 27 let, zelo atraktivnega izgleda. Postopek je bil tu popolnoma drugačen. Najprej randevu na kavi, pogovor, pijača. Neke vrste čekiranje. Nato mi je povedala, da ima nekaj stalnih strank in me je bila pripravljena uvrstiti mednje. Sem se strinjal. Čez dva dni sem jo peljal k sebi domov in izkušnja je bila odlična, ženska se mi je zelo posvetila – preživela sva dve zelo prijetni uri. In – zelo zanimivo – plačal sem ji šele potem! Cena je bila okoli 150 evrov. Ta in podobne ekskluzivne punce seveda ne oglašujejo v Salomoncu.»

Heterogena atomizirana množica v primežu kriminala

70

Po policijskih ocenah je v Sloveniji okrog 1400 prostitutk, a ker so zelo skrita populacija, so se na Upravi kriminalistične policije strinjali, da so številke gotovo višje in bližje tistim, ki se pojavljajo v medijih, namreč okrog 3000. Za prostitute ocen, razen posameznih opazovanj s terena, ni.

Profili in življenjske poti prostitutk so zelo različni že kar se same izobrazbe tiče: ena od sogovornic je bila v času poteka raziskave petindvajsetletnica iz manjšega slovenskega mesta in je zaključevala univerzitetni študij v Ljubljani; druga, dvaindvajsetletna, je imela nepopolno srednjo šolo; tretja, sedemindvajsetletna, je imela končano srednjo šolo, medtem ko je štiriindvajsetletna Čehinja doma zaključila dveletni študij stomatologije.

Prostitutkam in prostitutom je skupno, da prodajajo (spolne) usluge predvsem moškim strankam, skrbijo za delovni prostor, prijazen odnos do strank, ambient, se prilagajajo željam in potrebam strank, določajo meje, ceno, poskrbijo za ustrezno zaščito, higieno, inscenirajo iluzije, imajo zelo dolg delovni čas, različno težke delovne pogoje in delujejo v pollegalnem svetu. Kakor vsi drugi ljudje so mladi/stari, samski/vezani, srečni/nesrečni, zdravi/bolni, bolj izobraženi/manj izobraženi, z otroki ali brez njih.

Najmanj je mogoče izvedeti, kdo so prostitutki, ki jih je poročen petdesetletni klient opisal tako:

»To so v glavnem mladi fantje, njihova starost se giblje okoli 20, morda tja do 25 let. Težko bi rekel, kakšna je njihova izobrazba, prej srednja ali poklicna kot višja ali pa visoka, so pa med njimi tudi študenti. So povprečni fantje, mnogim na ulici nikoli ne bi prisodil takšnega življenja.«

Na vprašanje, kaj meni, kako pogosto se ti fantje prostitutirajo, je biseksualni klient odgovoril, da ne ve:

»O tem ne govorijo radi, vedno si ti njihova prva stranka tisti dan. Mislim pa, da imajo relativno stalno klientelo in da je ni prav veliko.«

Zanimivo je, da se slednja ugotovitev pojavlja tudi pri drugih klientih:

»Vsi pravijo, da je to začasno in da so novi na sceni, čeprav to ni res.«

To je mogoče razložiti z ugotovitvijo, da si s takšnimi izjavami prostitutke in prostitutki višajo ceno in so bolj zaželeni pri strankah, saj želi večina *»čim manj porabljeno blago«*.

Denar igra v svetu prostitucije osrednjo vlogo in je med prvimi motivi, ki jih navajajo ženske in moški, ob vprašanju, zakaj se prostituirajo. Večina jih vidi v tem prehodno rešitev, možnost za zaslužek večje količine denarja in kasnejšo vrnitev v tako imenovano »main stream«, torej povsem običajno družbo, z višjim kapitalom in v boljši poziciji. Žal to le redkim uspe, kot je zaključila tudi Sophie Day pri raziskovanju med londonskimi prostitutkami. V razgovorih z njimi je ugotovila, da so se tega dela lotile predvsem zaradi denarja, vendar jih veliko ni bilo sposobnih plačevati niti sprotnih računov. Kljub temu so mnoge zaslužile več, kot prej v nizko plačanih slkužbah (Day 1999: 140).

Toda čeprav raziskave in prostitutke ter prostituti poudarjajo predvsem ekonomske razloge za prostituiranje, prostitucije ni mogoče razumeti, če ne upoštevamo, da se mnogo žensk v svoji mladosti socializira za vlogo seksualnega objekta; vlogo socializacije pri odločitvi za ta način služenja denarja izpostavlja Darja Zaviršek (1994: 118). Tudi Maggie O'Neill in Rosemary Barbet, ki sta raziskovali v Veliki Britaniji in Španiji, sta prišli do zaključka, da so ekonomski razlogi poglavitni vzrok za vstop v prostitucijo. Vendar so v ozadju pogosto zlorabe v družini, prostitutke in prostituti pa velikokrat neizobraženi, pobegli od doma, matere samohranilke ali odvisni od droge (O'Neill, Barbet 2000: 124). Pri Društvu Ključ pa ugotavljajo, da so mnoge prostitutke v otroštvu dojemale svojo mamo kot seksualni objekt v odnosu do drugih ljudi.

Prostitutke, s katerimi sem sam navezal stik, niso omenjale konkretnih težav s starši, a je res, da so to tako občutljive teme, da jih je le malokdo pripravljen razlagati popolnemu neznancu. Morda lahko iz dejstva, da dve izmed njih nista imeli intenzivnih stikov s starši, sklepam, da so v ozadju težave.

Prostitutka s Češke je svojo pot v prostitucijo opisala dokaj odkrito – na prvi pogled. Sprva je dve leti opravljala povsem običajna dela v Belgiji in nato odšla s prijateljico, ki je izkušnje s prostitucijo že imela, v Španijo, v enega izmed nočnih klubov. Nato jo je pot pripeljala v Slovenijo, kjer je v času najinega razgovora že dva meseca delala v hotelu kot stanovanjska prostitutka in se s to dejavnostjo skupaj ukvarjala eno leto. Če je bila njena pot v Slovenijo res tako enostavna in prostovoljna, kot je pripovedovala, ostaja vprašanje, saj ji je nekdo moral povedati, kako prostitucija v Sloveniji deluje in v katerem hotelu naj se nastani. Ker ni znala slovensko, je tudi upravičeno vprašanje, kdo je zanj oddajal oglase v oglasniku.

Za preprostimi zgodbami, ki jih navajajo prostitutke in prostituti, se pogosto skriva dejstvo, da jih je večji del v prostitucijo zaveden ali tudi neposredno prisiljen – to še posebej velja za tujke, ki delajo v naši državi. Zvodniki ženske različno rekrutirajo v prostitucijo, pri čemer so nekatere poti bolj ali manj slučajne, vendar lahko tudi del dobro premišljenih in organiziranih strategij, kot so obljube za dobro plačano delo, študij v tujini, poroko in podobno, so pojasnili pri Ključu.

Zgovoren je naslednji pretresljivi primer, s katerim so se srečali sodelavci društva Ključ že en mesec po ustanovitvi. Nanje so se obrnili obupani starši mladoletnice, ki so jo pogrešali pol leta. Kmalu so ugotovili, da jo je "naivna

ljubezen" odpeljala čez mejo. Na videz prijazen moški, starejši od nje, ji je najprej priskrbel ponarejen potni list in jo, ko sta prišla v ciljno državo, zaprl v stanovanje, se tam nad njo spolno izživljal in jo za prostitucijo posredoval klientom. Pri Ključu so takoj navezali stike s partnerskimi nevladnimi organizacijami, ki so se lotile iskanja dekleta. Imeli so le njeno fotografijo, vendar so dekleta našli in s pomočjo policije osvobodili iz primeža trgovca z ljudmi. Dekle se je v Slovenijo vrnilo shujšano za 15 kilogramov ter s hudimi poškodbami rodil, vidnimi zunanji poškodbami in zastarelimi zlomi kosti. Obenem je imela tudi hude psihične motnje.

72 Lani so pri Ključu pomagali že 27 žrtvam trgovine z ljudmi. Nekatere so namestili v varni prostor, drugim omogočili razbremenitveni pogovor in jim pomagali, da so se vrnile v državo izvora. Seveda tudi vrnitev v domovino skriva pasti, saj lahko ženska ponovno pade v roke organizirane kriminalne združbe. Zato skušajo ženskam doma pomagati lokalne nevladne organizacije in jih vključiti v integracijske programe.

Tiste prostitutke, ki so v prostitucijo prisiljene, lahko kljub intenzivnemu in napornemu delu ostanejo brez tolarja ali celo v dolgovi, če jim zvodniki poberejo ves zaslužek. Znana metoda njihovega izkoriščanja je spravljanje v tako imenovano dolgovno odvisnost, kjer mora ženska najprej odslužiti denar, ki ga je zanjo odštel zvodnik, ta pa lahko k temu znesku vedno znova pripne še dodatne »stroške« za stanovanje, hrano, organizacijo in podobno. Tudi ko ženske do konca izčrpajo in niso več primerne za nadaljnjo prodajo kot prostitutke, jih izkoristijo še za »rezervne dele« pri trgovini z organi in krvjo, trdijo pri Ključu.

Dokaj natančne podatke o zaslužku mi je posredovala prostitutka s Češke, ki je povedala, da v povprečju sprejme pet do osem klientov na dan in zasluži 50 do 60 tisoč tolarjev v enem dnevu – seveda le, kadar dela. Kljub nedvomno dobremu zaslužku je pripovedovala, da ji varčevanje ne uspeva najbolje. Da rada zapravlja, je dodala v pojasnilo. Toda iz njenega pripovedovanja je bilo razvidno, da pravega socialnega življenja zunaj sveta prostitucije, torej zunaj hotelskih zidov, kjer je delala, ni imela. Vse to ponovno napeljuje k sklepu, da je nad njo bdel zvodnik.

Ena izmed stanovanjskih prostitutk je zatrnila, da »čisto normalno preživi in si lahko privoščiti tudi manjši luksuz«. Študentka prostitutka, ki je v vseh pogledih izjemen primer, saj se je prostitucije lotila zares pazljivo in premišljeno, pa je povedala, da je približno izračunala, koliko denarja potrebuje, in kasneje tudi ni pretiravala s številom strank, ampak je pridobila nekaj stalnih klientov, ki so ji tudi nadpovprečno plačevali. Ko sem se pogovarjal z njo, je pravkar opuščala to dejavnost in si tudi že poiskala drugo delo, obdržala je le še enega klienta, starejšega gospoda, s katerim se je tudi sicer dobro razumela.

Kolikor se je prostitucije torej lotila res premišljeno, s tem zadnjim dejstvom kljub temu potrjuje trditve mnogih raziskovalcev in poznavalcev tega področja, da je s krogom prostitucije zelo težko prekiniti. Skok v prostitucijo je hiter, a pot iz nje dolga in veliko bolj naporna. Tako Čehinja odgovora na vprašanje, kako dolgo se še namerava ukvarjati s prostitucijo in kaj bo počela v prihodnosti, ni imela. V

neprijetni situaciji se je znašla tudi ena od stanovanjskih prostitutk, ki je prav tako razmišljala o tem, kaj bo počela kasneje, ko bo nehala s prostitucijo. Te se je lotila, da bi prihranila nekaj denarja in kasneje odprla obrt, a še sama ni vedela, katero.

Strategije za preživetje

S prostitutiranjem je povezana velika stigma, zato večina prostitutk in prostitutov vodi dvojno življenje in v zasebnih odnosih svoje početje prikrivajo ter tako obenem preprečujejo, da bi bila njihovo življenje in podoba omejena le na milje, v katerem delajo. Velikokrat jim tega okoliščine ne dopuščajo, kot v primeru, ko delajo v Sloveniji tuje državljanke, ki jim že lastniki klubov praviloma omejujejo gibanje in jih izolirajo od okolice – vendar običajno tudi one v okolju, iz katerega izhajajo, ne razkrijejo, kako služijo denar v tujini.

Študentka prostitutka je povedala, da ne pozna nikogar, ki se ukvarja s prostitucijo, dela povsem individualno, praktično nihče ne ve za to, kar počne, morda ena, dve osebi. Druga prostitutka se je prostitucije lotila ob približno istem času kot ena izmed njenih prijateljic, s katero sta si na začetku tudi izmenjevali izkušnje in delili nasvete, vendar se zdaj »o poslu« ne pogovarjata:

»Drugače pa nekih prijateljev, s katerimi bi se non stop družila, tako nimam, zato si ne rabim izmišljevati, od kod imam denar.«

Prostitutke in prostitutki so v Sloveniji atomizirana množica, saj se med seboj ne družijo, se tudi ne čutijo povezani, se ne povezujejo in niso organizirani. Tako je predvsem pri tistih, ki delajo znotraj stanovanjske prostitucije. Nekoliko drugače je pri tujkah v nočnih lokalih, saj so zaradi istega delovnega mesta in največkrat tudi skupnega bivališča prisiljene sodelovati med seboj, vendar se tudi one nočejo identificirati z drugimi prostitutkami in jih pogosto omalovažujejo. Sogovornica iz Česke je povedala, da pozna vse ženske, ki delajo v istem hotelu kot ona, vendar se z večino ne razume prav dobro, saj jo dojemajo kot motečo konkurenco.

To zahtevno postavljanje mej, ki nedvomno močno vpliva na posameznikovo osebnost in dojetje samega sebe ter družbe, je še najbolj uspevalo mladi študentki prostitutki. Vodila je povsem običajno študentsko življenje, imela krog prijateljev, stike z družino in se vsaj na prvi pogled ni ločila od drugih žensk njene starosti. Na vprašanje, ali njen fant ve, da se ukvarja s prostitucijo, je izstrelila: *»Ne bodi smešen!«*

Prostitutke (in prostitutki) skušajo ločevati svojo osebnost od svojega dela ter med njihovimi čustvi in njihovimi telesi. To strategijo je najbolje zaobjela Susan Edwards z distinkcijo »prodati telo, a ne duše« in dodala, da je takšno definiranje mej esencialno za preživetje (po O'Neill, Barbet 2000: 132).

Prisoten je tudi strah pred nasilnimi strankami, zvodniki in drugimi, ki sodelujejo v svetu prostitucije, nenazadnje pa tudi pred organi pregona (Davis 1993: XII–XIII). Prostitutka iz Česke je tako o slabih izkušnjah s strankami povedala, da ima največ težav z grobimi in brutalnimi moškimi, ki z njo ravna kot *»svinje ali majmuni«*. Ko jim pove, da naj prenehajo in da tega noče, jo začudeno sprašujejo, kaj si pa želi.

Prostituiranje pusti za seboj fizične in psihične posledice. Pogoste psihične težave so različne travme, stres, depresije in anksioznost. Veliko prostitutk in prostitutov se zato zateče k samoterapiji z alkoholom in drugimi drogami, kar je pogosto pri močno obremenjenih ljudeh, ki se srečujejo s hudimi težavami. Nemaokrat lahko le tako otopeli vzdržijo vse pritiske, ki jih doživljajo med delom.

74 Največ je med prostitutkami in prostitutami prisotnega alkohola, še posebej pri ženskah, ki delajo po nočnih lokalih, kjer je omamljanje praktično službena obveza. Obstaja več pričevanj o odvisnicah od heroina, ki delajo kot prostitutke. V višjih krogih in pri tistih, ki zaslužijo večje vsote, je bolj prisoten kokain. Obstajajo tudi pričevanja, da nekateri zvodniki dajejo prostitutkam droge, zaradi katerih so potem bolj voljne med spolnimi odnosi. Mamila lahko obenem zvodnikom služijo tudi kot učinkovito sredstvo za vzpostavljanje kontrole nad prostitutkami.

Zaenkrat v Sloveniji nihče ne razpolaga s podatki o razširjenosti drog med to skrito populacijo. Študentka prostitutka je povedala za primer odvisne prostitutke, o kateri ji je pripovedovala neka mlada stranka:

»Vsak dan je potrebovala 30.000 tolarjev samo za drogo, kaj šele ostalo. Izgledala je grozno, vsaka krpica kože je imela drugo barvo, bila je čisto shujšana. Znašla se je v pravi spirali, potrebovala je vedno več denarja, obenem je vedno bolj telesno propadala in s tem posredno dobila vedno manj strank in plačila.«

Prostitutke in prostitutami so med svojim delom izpostavljeni tudi številnim spolno prenosljivim boleznim, vendar rezultati raziskav iz tujine kažejo, da delež okuženih med njimi ni bistveno višji kot med ostalo populacijo (Chanher 1998: 180, McKeganey, Barnar, Bloor 1994: 111– 112). V intervjujih so vse stranke tako kot prostitutke zagotavljale, da obvezno uporabljajo kondome kot zaščito. A ni skrivnost, da je za primerno plačilo mogoče dobiti praktično vse.

Klienti: pozabljen in spregledan člen prostitucije

Moški ne predstavljajo le skoraj stodontnega deleža med uporabniki seksualnih uslug v prostituciji, ampak jo obvladujejo tudi na drugih ravneh: so zvodniki, večina oblasti, ki ureja in preganja prostitucijo, je v rokah moških in v seksualni industriji je največ podjetnikov prav moškega spola. Morda od tod izvira zaščita strank prostitucije (torej moških), ki uživajo veliko več pravic kot prostitutke in prostitutami. Izmed evropskih držav je le Švedska implementirala model, po katerem so kriminalizirani klienti prostitucije, druge države preganjajo prostitutke in prostitute ali pa je prostitucija, tako kot v Sloveniji, dekriminalizirana.

Vsi klienti, s katerimi sem se pogovarjal, so mi povedali, da o svojih obiskih in izkušnjah ne govorijo z drugimi ljudmi – tudi oni so na nek način skrita populacija.

»Odnos okolice do prostitucije je, kot pri marsikateri stvari v Sloveniji, dvoličen. Eni so za legalizacijo, drugi proti. Ob tem je verjetno res to, da bi tudi tisti drugi, ki so uradno proti, kdaj obiskali kakšno prostitutko ali to morda celo počnejo, pa o tem ne govorijo. Iz teh in podobnih razlogov tudi sam o tem seveda ne govorim.«

Reakcije okolice na to, da nekdo koristi usluge prostitucije, so lahko zelo različne: od posmehovanja do prezira (čeprav je mera slednjega do prostitutk/prostitutov veliko večja). Srečujemo se s kontradiktornimi stališči, ko plačevanje za spolne usluge za mnoge pomeni neuspeh v življenju, spet v drugih krogih pa prav obratno, saj si je nekdo sposoben »privoščiti spremljevalko« ali, kot je na vprašanje, zakaj obiskuje prostitutke, odgovoril sogovornik:

»To je približno tako, kakor bi nekoga vprašali, zakaj hodi na kavo ali pivo. Mislim, da bi večina moških pristopila v to, če bi imeli pogoje ..., predvsem finančne in družinske ...; pač imam te možnosti in to koristim.«

Podatki o tem, kakšen je delež ljudi, ki obiskujejo prostitutke in prostitute, zelo variirajo. Za Slovenijo zanesljivih podatkov ni, po internetni anketi (Arhiv 2002), je 15 odstotkov obiskovalcev odgovorilo, da je že kdaj koristilo usluge prostitutke ali prostituta, kar je zanimivo blizu zadnjim ameriškim številkam (Monto 2000: 68). Drug podatek, ki se pojavlja v javnosti, je ob majskih razpravah leta 2003 v slovenskem parlamentu o dekriminalizaciji prostitucije navedel poslanec Roman Jakič: v Sloveniji naj bi bilo med 38 in 57 tisoč klientov.

Obstaja nekaj takšnega, kot zaželeno stranke:

»... so starejši, dobro situirani gospodje, tudi velike živine iz gospodarstva, politike, izobraženi. Gre za tipe, ki zaradi z dolgočasnosti ali drugih težav v zakonu iščejo spremembe, sprostitev. Nekateri cenijo predvsem to, da jih znaš poslušati. Kar veliko povedo o svojem življenju, me tudi kličejo, ko so na primer z ženo na dopustu, in tako dalje. Za nekatere je motiv seveda samo hedonizem. Spoznala sem devetnajstletnega fanta, ki mu je to neke vrste fetiš, da si dva- do trikrat na mesec privošči kakšno prostitutko.«

Kakor študentka je tudi češka sogovornica omenila, da klienti pri njej ne iščejo le seksualnih uslug, ampak tudi pogovor, razumevanje, družbo, kar pomeni, da stranke pričakujejo tovrstne usluge pri vseh oblikah prostitucije. Povedala je več primerov, med drugim je omenila tudi šestdesetletnika, ki pride k njej za kakšno uro, da se pogovori, jo drži za roko in je vesel, da je v ženski družbi. Izpostavila je, da so številni klienti poročeni oziroma živijo v zvezi.

Med raziskovanjem sem naletel na starostno skupino 19 do 50 let, prevladovala je skupina moških med 40 in 50 let. Pri izobrazbi razpoznavnega trenda ni bilo opaziti. Pogosto je profil klientov odvisen od tega, katero obliko prostitucije vzamemo pod drobnogled. Bolj verjetno je, da so tisti, ki navezujejo stike preko interneta, bolj izobraženi, kar ne pomeni, da se na oglase v oglasnikih javljajo le manj izobraženi. Drži pa, da nočne klube obiskujejo predvsem premožnejši, saj je cena za spolni odnos skupaj z ostalimi stroški lahko tudi nekajkrat višja od obiska pri stanovanjski prostitutki ali prostututu.

Povprečno število seksualnih partnerjev v preteklem letu pri strankah, s katerimi sem se pogovarjal, je bilo sedem, največje odstopanje navzgor je bilo petnajst. En klient, sicer poročen, se je izrekel za biseksualnega, obiskuje le prostitute, tudi nek drug klient je povedal, da ima izkušnje z obema spoloma. Vsi ostali so se

izrekli za striktno heteroseksualne. Iz njihovih odgovorov sklepam, da so osebe, ki želijo eksperimentirati na področju spolnosti.

Večina heteroseksualnih sogovornikov je odgovorila, da imajo s prostitutkami oralne in vaginalne spolne odnose. Mnenje, da naj bi veliko moških pri prostitutkah iskalo analne spolne odnose, se na tem vzorcu ni potrdilo. Srečanja s prostitutkami in prostitutki potekajo različno in so, če bi sklepal po izjavah klientov, skorajda izključno omejena le na seks. To je povedala tudi ena izmed sogovornic:

»Z njimi (klienti, op. a.) se ne pogovarjam kaj dosti. Večina opravi svoje in gre. Kot da bi jih bilo sram.«

76

Tudi Čehinja je povedala, da večina srečanj s klienti običajno traja pol ure, vključno s tuširanjem in največkrat vključujejo oralni in vaginalni seks. Redkeje eno »šolsko uro«, česar po njenih besedah ne mara, saj je veliko bolj naporno zanj. Klienti pogosto povzročajo težave, kadar dosežejo orgazem v kratkem času, saj zahtevajo, da jih še enkrat zadovolji. Vendar tega dogovor ne vključuje, saj plačilo za pol ure pomeni tudi, da se spolne aktivnosti prekinejo takoj, ko moški doseže vrhunec.

Biseksualni klient je tako povzel svoje izkušnje:

»Običajno je srečanje omejeno zgolj na potešitev, ni nujno, da gre za spolni odnos. Lahko gre le za medsebojno božanje, masturbiranje in oralno zadovoljevanje. Jaz se še nikoli nisem spustil v spolni odnos, ne v aktivni ne v pasivni obliki.«

Drugi klient o obiskih nočnih lokalov:

»Ja, srečanje je namenjeno za spolni odnos, čeprav nekateri prihajajo v bare tudi zato, da vidijo program in se malo poveselijo z dekleti ... Večina jih pride zaradi seksa.«

Na vprašanje, kako pogosto obiskuje prostitute, je eden izmed klientov odgovoril, da zelo odvisno, prav pogosto tudi ne, saj je to tudi strošek. Spet drugi klient o stroških očitno ne razmišlja veliko:

»Kadar mi čas in razmere to dopuščajo ...; veliko pa tudi potujem in koristim te storitve v tujini.« Vsi obiskujejo stalne prostitutke oziroma prostitute:

»Je bolj enostavno in manj rizično.«

Najobširneje je svoje motive za obisk prostitutk razložil naslednji sogovornik:

»Motivov je bilo več, lahko pa naštejemo naslednje: radovednost, raznolikost, pridobivanje izkušenj (s tem ne mislim le seksualnih, ampak na splošno družbenih), spoznavanje enega izmed obrazov družbe in recimo po svoje zanimiv, čeprav na nek način egoističen občutek, da si lahko privoščiš žensko, ne da bi bilo za to potrebno neko posebno osvajanje z negotovim rezultatom, in precej oseben razlog – bil sem pač tudi brez resne in stalne partnerke, ki jo zdaj imam in sem z zvezo v vseh pogledih zadovoljen.«

Prav očitno je, da se je tudi sam ukvarjal s to tematiko in razmišljal o svojem početju. Za drugega so prednosti drugje:

»Sem biseksualen in je to nekako najmanj rizično. Veš, kaj te čaka, veš, kaj dobiš ...«

Vendar so pri nagovarjanju in zapeljevanju strank (tudi v oglasih) zelo pomembni tudi triki, saj je od njih pogosto odvisen sam zaslužek. Tudi pri prostitutih:

»Pričakovanja so se v glavnem izpolnila. Res pa je, da vsi radi malce prilagajajo in pretiravajo. Vsi so blazno obdarjeni, no, potem pa ...«

Heteroseksualni sogovornik o (ne)izpolnjenih pričakovanjih:

»Koliko se ti ženska v tem času posveti, je seveda odvisno od nje same – nekatere so bolj prepričljive pri igranju strasti, druge manj ali sploh ne. Nekatere punce so bolj simpatične in poskušajo vzpostaviti sproščen odnos s pogovorom, kakšno pijačo itd., druge komaj čakajo, da izgineš – različno. Kar se tiče izgleda, ta seveda zelo variira, v vsakem primeru pa je treba jemati opise iz oglasov z rezervo, ker večinoma ne ustrezajo.«

77

Tudi Čehinja je potrdila to mnenje, saj je oglaševala kot dvajsetletnica, čeprav je bila dejansko štiri leta starejša.

Med pogovori s klienti izrazito zaničevalnega odnosa do prostitutk in prostitutov nisem zasledil, v vseh primerih je šlo za neke vrste brezbriznost ali povečevanje prostitucije kot posla, v katerem se da veliko zaslužiti. Dejansko se razmere na področju prostitucije z velikim valom prostitutk in prostitutov iz revnejših držav, ki je s pomočjo trgovcev z ljudmi preplaval Evropo, močno zaostrujejo. Stalne opazovalce scene in tiste, ki so v posel neposredno vpleteni, skrbi padec cen storitev (ta se je v zadnjih desetih letih zgodil tudi v Sloveniji), brezobzirno trgovanje z ljudmi, kriminalni primež, vse več vedno krutejšega nasilja in izginjanje mej, predvsem tistih spodnjih. Idealiziranje dela prostitutk in prostitutov (ki prihaja predvsem s strani klientov) v realni situaciji nima osnove.

K aplikaciji: je naslednji korak legalizacija?

Dekriminalizacija prostitucije leta 2003 je prinesla s seboj številne prednosti: prostitucijo ter s tem prostitutke in prostitute je vsaj deloma premaknila iz kriminalnega podzemlja, postali so manj izpostavljeni nasilju in bolj dostopni raziskovanju policije in preganjanju kriminalnih dejanj znotraj prostitucije, obenem lahko sedaj brez bojazni, da bodo najprej obremenili sebe, prijavijo nasilne kliente. Vendar je implementirana dekriminalizacija dobra rešitev le, če bodo sledili še ukrepi na področju socialnega in zdravstvenega varstva ter bodo zvodništvo, trgovina z ljudmi in druga kriminalna dejanja strogo preganjana.

In zakaj ne kar takoj legalizacija? Vprašanje je veliko bolj kompleksno, kot se zdi zagovornikom s podobo amsterdamskih uličic ali udobnih nemških eros centrov pred očmi. Zavedati se moramo, da prednosti legalizacije uživajo spet predvsem klienti, ne pa prostitutke in prostituti sami. Razen tega prostitutke/prostitute getoizira v določene mestne četrti ali bordele. Podatki iz držav, kjer cveti seksualna industrija in je legalizirana s strani države, pa kažejo, da je od 80 do 90 odstotkov žensk pod kontrolo zvodnikov (Barry 1995: 228). Sploh je vprašljivo, kako bi legalizacija v slovenskih razmerah delovala, saj gre največkrat za dejavnost, ki naj bi bila prehodnega značaja, zato si večina prostitutk in prostitutov ne želi, da bi

bilo njihovo delo kjerkoli registrirano. Ker je glavni motiv denar, ki ga je treba zaslužiti čim več v čim krajšem času, in se seksualni delavci in delavke bojijo, da bi jim država odžirala del tega težko prisluženega zaslužka. Za legalizacijo se najbolj izrekajo tuje prostitutke, ki delujejo po nočnih lokalih, vendar le-ta verjetno ne bi rešila njihovih težav, saj tako kot v večini držav, kjer je prostitucija legalizirana, kot tuje ne bi mogle pridobiti ustreznih dovoljenj in pravic, ki bi jim s tem pripadale.

LITERATURA IN VIRI

ARHIV

2002 Arhiv anket <http://24ur.com/naslovnica/interaktivno/ankete/polls_p7.php> (30.10. 2002)

78

BARRY, Kathleen

1995 *The prostitution of sexuality*. New York, London.

BOULTON, Mary

1994 *The methodological imagination: estimating hidden populations*. V: Boulton, Mary (ur.), *Challenge and innovation: methodological advances in social research on HIV/AIDS*. London, str. 1–21.

CHANCER, Lynn S.

1998 *Prostitution and feminist theory: notes from sociological underground*. V: Chancer, Lynn S. (ur.), *Reconcilable differences: confronting beauty, pornography and the future of feminism*. Berkley etc., str. 173–199.

CVELFAR, Bojan

1994 "No, zdaj pa če imaš denar, daj ga sem, potem se pa hitro z menoj spolsko združi": k zgodovini tajne prostitucije v Ljubljani v začetku stoletja. *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 1, št. 2, str 11–29.

DAVIS, Nanette J. (ur.)

1993 *Prostitution: an international handbook on trends, problems and policies*. London.

DAY, Sophie

1999 *Hustling: individualism among London prostitutes*. V: Day, Sophie etc. (ur.), *Lilies from the field: marginal people who live for the moment*. Boulder, Oxford.

LEVER, Janet; DOLNICK, Deanne

2000 *Clients and call girls: seeking sex and intimacy*. V: Weitzer, Ronald (ur.), *Sex for sale: prostitution, pornography and sex industry*. New York, str. 85–100.

McKEGANEY, Neil; BARBAR, Marina; BLOOR, Michael

1994 *How many prostitutes?: epistemology out of ethnography*. V: Boulton, Mary (ur.), *Challenge and innovation: methodological advances in social research on HIV/AIDS*. London, str. 111–122.

MONTO, Martin A.

2000 *Why men seek out prostitutes*. V: Weitzer, Ronald (ur.), *Sex for sale: prostitution, pornography and sex industry*. New York, str. 67–83.

O'NEILL, Maggie; BARBET, Rosemary

2000 *Victimization and the social organization of prostitution in Spain*. V: Weitzer, Ronald (ur.), *Sex for sale: prostitution, pornography and sex industry*. New York, str. 67–83.

POPOV, Jurij

1999 Sence rdečih luči: prostitucija na Slovenskem. Ljubljana.

POPOV, Jurij

2002 Trgovina z ljudmi: somrak civilizacije ali kaos globalizacije. Ljubljana.

RADULOVIČ, Dragan

1986 Prostitucija v Jugoslaviji. Beograd.

SKILBREI, May - Len

2001 The rise and fall of the Norwegian massage parlours: changes in the Norwegian prostitution setting in the 1990s. *Feminist review*, št. 67, str. 63–77.

VIDNJEVIČ, Marko

1997 Erotični masažni saloni v Ljubljani. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 37, št. 3, str. 62–65.

WEITZER, Ronald

2000 The politics of prostitution in America. V: Weitzer, Ronald (ur.), *Sex for sale: prostitution, pornography and sex industry*. New York, str. 159–180.

WEITZER, Ronald

2000 Why we need more research on sex work. V: Weitzer, Ronald (ur.), *Sex for sale: prostitution, pornography and sex industry*. New York, str. 1–13.

ZAVIRŠEK, Darja

1994 Prostitucija – izziv za drugačno socialno delo. V: Zaviršek, Darja, *Ženske in duševno zdravje. O novih kulturah skrbi*. Ljubljana, str. 116–133.

BESEDA O AVTORJU

Iztok Šori, diplomirani etnolog in kulturni antropolog in prof. sociologije, je za interdisciplinarno diplomsko delo *Prostitucija v Sloveniji: Vpogled v skrito populacijo (akterji, podoba, problemi in odnosi)* leta 2003 prejel Prešernovo nagrado Filozofske fakultete. Avtorjev fokus je v okviru podiplomskega študija sociologije kulture sedaj usmerjen na družbene in individualne kontekste oblikovanja samskosti kot stila življenja v Sloveniji. Doslej je med drugim pripravil priložnik s področja uresničevanja politik enakosti spolov za Urad za enake možnosti, sodeloval pri raziskavi »Državnoborske volitve 2004 z vidika zastopanosti žensk in moških« ter je sodelavec časnika *Večer* in nekaterih drugih tiskanih medijev.

ABOUT THE AUTHOR

Iztok Šori has a degree in ethnology and cultural anthropology and is a professor of sociology. His interdisciplinary graduation thesis *Prostitution in Slovenia: Insight into a hidden population (actors, image, problems and relations)* earned him the Prešeren Award of the Faculty of Arts in 2003. As part of his postgraduate studies in the sociology of culture he focuses on the social and individual contexts of establishing singleness as a life style in Slovenia. He has prepared, among others, a manual in the area of implementing a gender equality policy for the Office for Equal Opportunities, collaborated in the survey "*The National Assembly Elections 2004 from the viewpoint of the representation of women and men*", and writes contributions for the newspaper *Večer* and other printed media.

SUMMARY

PROSTITUTION IN SLOVENIA**Actors, image, problems and relations**

80

Prostitution is a social reality that constantly develops and changes: it introduces new technologies (mobile phones, Internet) with incredible speed, new policies concerning prostitution are adopted and implemented, it is always influenced by economic, social and societal conditions, prostitution is globalizing, the criminal activities in the field are increasingly violent, and prostitution not only adapts to new conditions but often also dictates them. It is therefore all the more important to research prostitution with the objective of getting to know the social reality of prostitutes and to implement an appropriate legislation model. The decriminalisation of prostitution in Slovenia, adopted in 2003, is a positive solution, if procurement, the trafficking and other criminal offences will be persecuted rigorously and if other measures in the area of social and health insurance will follow.

Prostitution is well organised in Slovenia and partly incorporated in international organised crime, especially the trafficking, which is the biggest problem in nightclubs. Apartment prostitution is, however, more widespread and is exposed to increasing pressures from procurers. Other forms of prostitution are street and hotel prostitution, prostitution in massage parlours, brothels, agency and escort services, but their shares in the total are low. Because this means that nearly all prostitution in Slovenia takes place “indoors”, there is no open opposition to it from the population.

The social status, hygienic and health conditions, exposure to violence and crime, the degree of safety and earnings of prostitutes vary from form to form and within every individual form. Apartment prostitutes are easiest to contact and as there is fierce competition, they charge the lowest rates for sexual services. While the majority of apartment prostitutes are Slovene citizens, foreign women prevail among nightclub dancers, who in some places also offer sexual services. The profiles of the people engaged in prostitution and their biographies are very different. And the same is true of the ways they entered prostitution, though many of these routes are part of well-elaborated strategies used by procurers and traffickers people. Prostitutes emphasise that their main motive for entering prostitution is money and they see the activity as a contemporary solution.

Prostitutes in Slovenia rarely socialise nor do they establish connections, they do not feel connected to each other and they are not organised in any way – they are an atomised mass. They have mutual contacts only when forced by their job places, for instance when working in the same flat or nightclub. Because prostitution is highly stigmatised, they strictly separate their personality from their work. Only a handful of them accept prostitution and internalise it to a degree that they are willing to tell outsiders how they earn their money, and most prostitutes therefore have a divided self. This is only one of the professional strategies that help them carry out their hard job, a job that cannot earn them money over a longer period without mental and physical consequences. They have to overcome the emotional burden and fear of being rejected by society (and therefore do not operate in their native places), violence from clients and procurers, and partly also police persecution.

The preferred clients of people who prostitute themselves are older family men who are well-off. Anonymity, secrecy and discretion are very important to the users of prostitution services; these are an almost forgotten, neglected and ignored link in the phenomenon of prostitution, and indeed endeavour to let things remain that way by not talking to anyone about their behaviour. Among the motives for visiting prostitutes they quote curiosity, seeking diversity, gathering experience, or prostitution is simply the easiest way for them to get sexual satisfaction. Clients are not interested in the dark side of prostitution; to them prostitutes are above all sexual objects, who have to satisfy them sexually for an agreed price.